

Dać radę
w Polsce

Informacja i pomoc
prawna dla migrantów

Pomoc społeczna i Ochrona prawna

Prof. dr hab. Irena Rzeplińska
Agata Foryś, Ewa Ostaszewska-Żuk

HR HELSIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA

Dać radę w Polsce
brozura informacyjna
dla cudzoziemców

Pomoc społeczna i Ochrona prawna

Prof. dr hab. Irena Rzeplińska, Agata Foryś, Ewa Ostaszewska-Żuk

Aktualizacja – Ewa Ostaszewska-Żuk

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Warszawa 2014

 **HELŚIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA**

 **OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS**

Dać radę w Polsce – broszura informacyjna dla cudzoziemców.
Pomoc społeczna i ochrona prawna

Publikacja powstała w ramach projektu „Dać radę w Polsce. Informacja i pomoc prawna dla migrantów” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich i budżetu państwa.

Publikacja jest dofinansowana przez Open Society Foundations.

Projekt okładki: Agencja Reklamowa Blue Papaya Sp.j.

Redakcja i korekta polskiej wersji językowej: Barbara Jędraszko

Skład i łamanie: Agencja Reklamowa Blue Papaya Sp.j.

Druk: Duchno Teresa Duchnowska

Wyłączna odpowiedzialność spoczywa na autorze. Europejska Komisja oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej nie ponoszą odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Wydawca

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

ul. Zgoda 11, 00-018 Warszawa, Polska

Tel. (phone): 0048 22 828 10 08

Faks (fax): 0048 22 556 44 50

e-mail: hfhr@hfhrpol.waw.pl

www.hfhr.pl

ISBN 978-83-62245-24-6

Spis treści

Wstęp.....	5
Pomoc społeczna.....	6
1. Czy przysługuje Ci prawo do świadczeń z pomocy społecznej?	8
2. W jakich sytuacjach przysługuje Ci prawo do pomocy społecznej?	9
3. Jakie są rodzaje świadczeń z pomocy społecznej?	12
4. Komu przysługuje zasiłek stały?	12
5. Kiedy przysługuje zasiłek okresowy?	12
6. Kiedy przysługuje zasiłek celowy?	12
7. Kto ma prawo do schronienia, posiłku i ubrania?	13
8. Jak mogę uzyskać świadczenie z pomocy społecznej?	13
Ochrona prawna – wybrane zagadnienia	14
1. System sądownictwa w Polsce	16
1.1. Rodzaje sądów	16
1.1.1. Sąd Najwyższy	16
1.1.2. Sądy powszechne – rejonowe, okręgowe, apelacyjne	17
1.1.3. Sądy administracyjne	19
2. Przepięstwa	21
2.1. Co zrobić, jeśli padłeś/padłaś ofiarą przepięstwa?	21
2.2. Co to są przepięstwa ścigane z urzędu i przepięstwa ścigane na wniosek?	22
2.3. Czy policja zajmuje się zgłoszoną sprawą?	23
2.4. Czy możesz mieć adwokata i co zrobić, jeśli Cię na taką pomoc nie stać?	24
2.5. Co to są przepięstwa z nienawiści?	24
2.6. Jeśli zostałeś oskarżony	25
3. Ochrona przed dyskryminacją	25
3.1. Czym jest dyskryminacja?	25
3.2. Dyskryminacja w pracy	27

3.3. Dyskryminacja w innych dziedzinach życia	28
4. Skarga do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	31
4.1. Co to jest Europejski Trybunał Praw Człowieka i czym się zajmuje?	31
4.2. Kto może złożyć skargę do ETPC?	32
4.3. Czego może dotyczyć skarga do ETPC?	32
4.4. Jakie warunki formalne musi spełniać skarga do ETPC?	33
4.5. W jaki sposób wnieść skargę?	34
4.6. Jak wygląda postępowanie przed Trybunałem?	34
5. Rzecznik Praw Obywatelskich	36
5.1. Kim jest Rzecznik Praw Obywatelskich i czym się zajmuje?	36
5.2. Czy możesz uzyskać pomoc od RPO?	36
5.3. Jak złożyć wniosek do RPO i co powinien on zawierać?	37
5.4. W jaki sposób działa RPO?	38
5.5. Czym nie zajmuje się RPO?	39
6. Rzecznik Praw Dziecka	40
6.1. Kim jest Rzecznik Praw Dziecka i czym się zajmuje?	40
6.2. W jaki sposób mogę skontaktować się z Rzecznikiem Praw Dziecka?	40
6.3. W jaki sposób działa Rzecznik Praw Dziecka (RPD)?	41
ANEKS 1. Adresy Urzędów Wojewódzkich	42
ANEKS 2. Instytucje i organizacje pomagające cudzoziemcom	47
Bibliografia	52

Wstęp

Cudzoziemcy mieszkający w Polsce w związku z pracą, studiami, zakładający rodziny, planujący pozostać na stałe – wszyscy potrzebują informacji na temat załatwiania formalności życia codziennego.

Niniejsza publikacja stanowi aktualizację części pakietu informacyjnego wydanego w ramach projektu „Migranci w Polsce – informacja i pomoc prawna”, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich. W pierwszej części prezentowanej broszury opisano praktyczne kwestie związane z uzyskiwaniem wsparcia w ramach pomocy społecznej. Dla cudzoziemców, którzy w Polsce organizują sobie życie na nowo, pomoc ta może okazać się potrzebna – czasem jednorazowo, czasem na dłużej. Warunki korzystania i uzyskiwania świadczeń z pomocy społecznej są zatem ważnymi i przydatnymi informacjami. Cudzoziemiec, mieszkając w Polsce, powinien także wiedzieć, jak jest skonstruowany system sądownictwa, jakie prawa przysługują ofierze przestępstwa i w jaki sposób dochodzić swoich praw, między innymi w przypadku dyskryminacji. Broszura przedstawia ponadto w zrozumiały sposób podstawowe informacje dotyczące skarg i postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka oraz wyjaśnia kompetencje i zakres działania dwóch rzeczników: Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka. Z tymi informacjami łatwiej poruszać się we współczesnym świecie i funkcjonować w polskim społeczeństwie wszystkim tym, którzy przybyli do nas z daleka.

Prof. dr hab. Irena Rzeplińska

Pomoc społeczna

1. Czy przysługuje Ci prawo do świadczeń z pomocy społecznej?
2. W jakich sytuacjach przysługuje Ci prawo do pomocy społecznej?
3. Jakie są rodzaje świadczeń z pomocy społecznej?
4. Komu przysługuje zasiłek stały?
5. Kiedy przysługuje zasiłek okresowy?
6. Kiedy przysługuje zasiłek celowy?
7. Kto ma prawo do schronienia, posiłku i ubrania?
8. Jak mogę uzyskać świadczenie z pomocy społecznej?

1. Czy przysługuje Ci prawo do świadczeń z pomocy społecznej?

Prawo do świadczeń z pomocy społecznej przysługuje Ci, jeśli przebywasz w Polsce na podstawie między innymi:

- ➔ zezwolenia na osiedlenie się (pobyty stały),
 - ➔ zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej,
 - ➔ statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej,
 - ➔ zgody na pobyt tolerowany (wówczas pomoc przysługuje Ci tylko w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego),
- a także
- ➔ jeśli jesteś członkiem rodziny obywatela państwa członkowskiego Unii Europejskiej, Szwajcarii, Norwegii, Islandii lub Lichtensteinu i posiadasz prawo pobytu lub prawo stałego pobytu w Polsce.

Prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego przysługuje także cudzoziemcowi, który jest ofiarą handlu ludźmi.

2. W jakich sytuacjach przysługuje Ci prawo do pomocy społecznej?

Pomoc społeczna przysługuje Ci w szczególności z powodu:

- ubóstwa,
- sieroctwa,
- bezdomności,
- bezrobocia,
- niepełnosprawności,
- długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- przemocy w rodzinie,
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- alkoholizmu lub narkomanii,
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

3. Jakie są rodzaje świadczeń z pomocy społecznej?

Wyróżniamy dwa rodzaje świadczeń: pieniężne i niepieniężne.

Świadczenia pieniężne to:

- ➔ zasiłek stały,
- ➔ zasiłek okresowy,
- ➔ zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy,
- ➔ zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie,
- ➔ świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Polsce status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą,
- ➔ pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki.

Świadczenia niepieniężne to:

- praca socjalna,
- bilet kredytowany (może być przyznany osobom bez dochodu lub z bardzo niskim dochodem, które muszą udać się do innej miejscowości celem załatwienia ważnych spraw rodzinnych lub urzędowych),
- składki na ubezpieczenie zdrowotne,
- składki na ubezpieczenia społeczne,
- pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie,
- sprawienie pogrzebu,
- poradnictwo specjalistyczne,
- interwencja kryzysowa,
- schronienie,
- posiłek,
- niezbędne ubranie,
- usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia,
- mieszkanie chronione,
- pobyt i usługi w domu pomocy społecznej,
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych.

4. Komu przysługuje zasiłek stały?

Zasiłek stały przysługuje pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej lub pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy niż kryterium dochodowe, czyli 542 zł¹.

5. Kiedy przysługuje zasiłek okresowy?

Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie osobie samotnie gospodarującej lub pozostającej w rodzinie, której dochód miesięczny jest niższy niż kryterium dochodowe.

6. Kiedy przysługuje zasiłek celowy?

Zasiłek celowy może zostać przyznany w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby, w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. Zasiłek celowy może zostać przyznany w formie biletu kredytowanego.

¹ Stan na dzień 1 kwietnia 2014 r.

7. Kto ma prawo do schronienia, posiłku i ubrania?

Będziesz miał prawo do schronienia, posiłku i ubrania, jeśli nie możesz zapewnić ich sobie sam. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych. Przyznanie niezbędnego ubrania następuje przez dostarczenie bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich ze względu na Twoje potrzeby indywidualne oraz porę roku. Pomoc doraźna albo okresowa w postaci jednego gorącego posiłku dziennie przysługuje Ci, jeśli nie możesz go sobie zapewnić sam.

8. Jak mogę uzyskać świadczenie z pomocy społecznej?

Świadczenia z pomocy społecznej są udzielane na wniosek Twój, Twojego przedstawiciela ustawowego albo innej osoby, za zgodą Twoją lub za zgodą Twojego przedstawiciela ustawowego. Pomoc społeczna może być udzielana z urzędu. Pomoc społeczna jest udzielana przez Ośrodek Pomocy Społecznej, właściwy ze względu na Twoje miejsce zamieszkania. Oznacza to, że nie możesz udać się do dowolnego ośrodka pomocy społecznej.

Ochrona prawna – wybrane zagadnienia

1. System sądownictwa w Polsce
2. Przestępstwa
3. Ochrona przed dyskryminacją
4. Skarga do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
5. Rzecznik Praw Obywatelskich
6. Rzecznik Praw Dziecka

1. System sądownictwa w Polsce

Przebywając w Polsce, masz prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Prawo to wynika z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Konstytucji RP) i z Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, której stroną jest Polska.

1.1. Rodzaje sądów

Wymiar sprawiedliwości w Polsce sprawują: Sąd Najwyższy, sądy powszechne (sądy rejonowe, okręgowe, apelacyjne), sądy administracyjne (wojewódzkie sądy administracyjne, Naczelny Sąd Administracyjny).

1.1.1. Sąd Najwyższy

Sąd Najwyższy sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych w zakresie orzekania, rozpatruje kasacje w sprawach karnych i skargi kasacyjne w sprawach cywilnych. Oznacza to, że Sąd sprawdza, czy sądy (rejonowe, okręgowe i apelacyjne) prawidłowo zastosowały przepisy w danej sprawie. Wniesienie skargi kasacyjnej lub kasacji nie zawsze jest możliwe. Pisma te muszą zostać sporządzone i podpisane przez adwokata lub radcę prawnego.

1.1.2. Sądy powszechne – rejonowe, okręgowe, apelacyjne

Sądami powszechnymi są sądy rejonowe, okręgowe i apelacyjne. Sądy te rozstrzygają sprawy różnego rodzaju: cywilne, rodzinne, nieletnich, sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, gospodarcze, upadłościowe, sprawy karne, o wykroczenia i penitencjarne. Prowadzą one również księgi wieczyste i rejestry. Sąd może też dzielić się na poszczególne wydziały, np. wydział cywilny, karny, rodzinny i nieletnich, które zajmują się określonymi rodzajami spraw. Gdy piszesz pismo do sądu, bardzo ważne jest, byś określił od razu, do którego wydziału je kierujesz – na pewno to wpłynie na czas rozpatrywania Twojego pozwu lub wniosku.

Postępowanie sądowe jest dwuinstancyjne, a więc gdy nie jesteś zadowolony z rozstrzygnięcia sprawy przez sąd pierwszej instancji, masz prawo wniesienia odwołania, zwanego w przypadku odwołania od wyroku apelacją, do sądu drugiej instancji. Sąd drugiej instancji (odwoławczy) może utrzymać w mocy lub zmienić zaskarżone orzeczenie, może też uchylić je i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Sądem pierwszej instancji jest sąd rejonowy lub sąd okręgowy – w zależności od rodzaju sprawy. By postępowanie przed sądem mogło się rozpocząć, konieczne jest wniesienie pisma procesowego – pozwu, aktu oskarżenia do właściwego sądu. Pozew można złożyć bezpośrednio w sądzie lub przesłać listem poleconym. W sprawach cywilnych sądem właściwym jest najczęściej sąd miejsca zamieszkania pozwanego, a w sprawach karnych – sąd miejsca popełnienia przestępstwa.

Sądy rejonowe

znajdują się we wszystkich większych miejscowościach. W dużych miastach, np. w Warszawie, Łodzi czy w Krakowie, działa kilka sądów rejonowych utworzonych dla jednej lub kilku dzielnic. Sądy rejonowe są sądami pierwszej instancji we wszystkich sprawach, które nie zostały zastrzeżone dla sądów okręgowych.

Sądy okręgowe

znajdują się w większych miastach. Są one jednocześnie sądami drugiej instancji (rozpoznają odwołania od orzeczeń sądów rejonowych) oraz sądami pierwszej instancji, np. w sprawach najpoważniejszych przestępstw, w sprawach dotyczących praw autorskich, w sprawach o prawa majątkowe (w których wartość przedmiotu sporu przewyższa 75 000 zł), a także w sprawach rozwodowych, separacji, przysposobienia dzieci, ubezwłasnowolnienia.

Sądy apelacyjne

są wyłącznie sądami drugiej instancji i rozpoznają odwołania od orzeczeń sądów okręgowych wydanych w pierwszej instancji.

Językiem urzędowym przed sądami powszechnymi jest język polski. Jeśli nie znasz w wystarczającym stopniu języka polskiego, masz prawo do skorzystania z pomocy tłumacza.

Pełna lista sądów powszechnych zawierająca adresy i numery telefonów jest dostępna na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl).

1.1.3. Sądy administracyjne

Sądy administracyjne sprawują kontrolę nad działalnością organów administracji publicznej (np. Rady do Spraw Uchodźców, Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców). Sprawdzają, czy przepisy prawa zostały prawidłowo zastosowane w danej sprawie. Są one sądami właściwymi w wielu sprawach związanych z pobytem cudzoziemców w Polsce, takich jak sprawy o udzielenie zezwolenia na pobyt czy o wydanie decyzji o wydaleniu. Postępowanie przed sądami administracyjnymi jest dwuinstancyjne.

Wojewódzkie sądy administracyjne (WSA)

Wojewódzkie sądy administracyjne, których jest w Polsce 14, są sądami pierwszej instancji. Rozpatrują one skargi na decyzje, postanowienia i na bezczynność organów administracji. Skargę należy wnieść do sądu właściwego ze względu na siedzibę organu administracji, który wydał zaskarżoną decyzję lub postanowienie, np. w przypadku skargi na decyzję Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców mającego siedzibę w Warszawie sądem właściwym będzie WSA w Warszawie.

Skargę składasz lub wysyłasz organowi drugiej instancji. Organ ten po zapoznaniu się ze skargą może ją uznać lub nie. Jeśli organ nie zgodzi się z argumentami przedstawionymi w skardze, przesyła ją do WSA wraz ze swoją odpowiedzią na skargę.

Wszystkie pisma kierowane do urzędów wysyłaj listem poleconym. Zachowaj koniecznie potwierdzenia nadania listu – jest to dowód na to, że wniósłeś pismo.

Sąd administracyjny nie może zmienić zaskarżonej decyzji.
Może natomiast:

- ➔ oddalić skargę (jeśli uzna, że decyzja została wydana zgodnie z prawem),
- ➔ uwzględnić skargę i uchylić decyzję lub postanowienie (sprawa jest wówczas ponownie rozpatrywana przez organ administracji),
albo
- ➔ stwierdzić nieważność decyzji/postanowienia lub że zostały wydane z naruszeniem prawa,
- ➔ stwierdzić bezczynność/przewlekłość postępowania lub stwierdzić, że bezczynność/przewlekłość postępowania nie miała miejsca.

Od wyroku WSA lub wydanego przez WSA postanowienia kończącego postępowanie w sprawie przysługuje skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA). Musi ona zostać sporządzona i podpisana przez adwokata lub radcę prawnego.

2. Przestępstwa

2.1. Co zrobić, jeśli padłeś/padłaś ofiarą przestępstwa?

Wykrywaniem przestępstw i ściganiem ich sprawców zajmują się policja i prokuratura, niezależnie od tego, czy ofiarą albo sprawcą jest Polak, czy cudzoziemiec. Dlatego, jeżeli jesteś ofiarą przestępstwa, poinformuj o tym policję lub prokuraturę. Taka informacja nosi nazwę zawiadomienia o przestępstwie, które można złożyć w dowolnej formie: ustnej (np. telefonicznie lub zgłaszając się osobiście na komisariat policji albo do prokuratury – osoba zgłaszająca jest wówczas przesłuchiwana w charakterze świadka, a z takiej rozmowy musi zostać sporządzony protokół) lub pisemnej (pismo przedstawiające zdarzenie można wysłać pocztą lub zostawić na komisariacie lub w prokuraturze).

Jeżeli nie znasz języka polskiego, policja lub prokurator są zobowiązani do przetłumaczenia na język polski Twoich zeznań albo zgłoszenia pisemnego.

2.2. Co to są przestępstwa ścigane z urzędu i przestępstwa ścigane na wniosek?

Wyróżniamy:

➔ przestępstwa ścigane z urzędu –

są to przestępstwa, które policja i prokurator mają obowiązek ścigać, jeżeli w jakikolwiek sposób dotarła do nich informacja o ich popełnieniu (od samego pokrzywdzonego, świadka zdarzenia, za pośrednictwem mediów). Są to np. zabójstwo, rozbój, pobicie, znęcanie się, handel ludźmi, łapownictwo, a także tzw. przestępstwa z nienawiści (wymierzone przeciwko osobom ze względu na ich narodowość, rasę, wyznaczenie itp.). W tym wypadku wystarczające jest zawiadomienie o przestępstwie – nie trzeba podejmować dalszych kroków, by organy ścigania rozpoczęły wyjaśnianie danej sprawy;

➔ przestępstwa ścigane na wniosek –

w przypadku przestępstwa tego rodzaju koniecznie musisz złożyć także **wniosek o ściganie**, to znaczy pismo, z którego wynika, że chcesz, by organy ścigania (policja, prokuratora) zajęły się sprawą. Bez tego wniosku policja i prokurator nie mogą prowadzić żadnych działań zmierzających do wyjaśnienia sprawy. Natomiast po jego złożeniu postępowanie jest prowadzone w ten sam sposób jak w przypadku przestępstw ściganych z urzędu.

Złożony wniosek o ściganie może zostać cofnięty. Wówczas spisuje się protokół przyjęcia cofnięcia wniosku o ściganie. Jest to możliwe tylko za zgodą odpowiednich organów (prokuratora, sądu) – wtedy postępowanie jest umarzone.

Po cofnięciu wniosku nie można go złożyć ponownie.

2.3. Czy policja zajmuje się zgłoszoną sprawą?

Jeśli złożyłeś zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, musisz zostać poinformowany o wszczęciu albo o odmowie wszczęcia postępowania przez policję i prokuratora.

Postępowanie prowadzone przez policję i prokuratora, czyli tak zwane postępowanie przygotowawcze, nie jest jawne i nie będziesz informowany na bieżąco o jego przebiegu. Jeśli otrzymasz postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania, masz prawo do wniesienia zażalenia na postanowienie w tej sprawie. W postanowieniu będzie znajdować się informacja na temat terminu i sposobu wniesienia zażalenia. Postępowanie przygotowawcze kończy się z chwilą wniesienia do sądu aktu oskarżenia. Od tego momentu sprawa toczy się przed sądem.

Jeśli będziesz pisać pisma w czasie trwania postępowania przygotowawczego, warto zamieszczać w nich sygnaturę akt, czyli numer nadany sprawie.

Wzór zażalenia do pobrania znajduje się na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości.

2.4. Czy możesz mieć adwokata i co zrobić, jeśli Cię na taką pomoc nie stać?

W trakcie postępowania przed policją, prokuratorem i sądem możesz być reprezentowany i wspierany przez adwokata¹ (pełnomocnika). Pełnomocnik działa w Twoim imieniu (jeśli jesteś pokrzywdzonym). Jeżeli nie stać Cię na opłacenie pełnomocnika z wyboru, możesz wystąpić z wnioskiem o wyznaczenie **pełnomocnika z urzędu**, którego pomoc jest wtedy bezpłatna. By sąd przychylił się do wniosku, musisz spełnić dwa warunki: **1)** nie możesz korzystać z pomocy pełnomocnika z wyboru oraz **2)** musisz wykazać, że nie jesteś w stanie ponieść kosztów reprezentacji bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

2.5. Co to są przestępstwa z nienawiści?

Przestępstwem z nienawiści jest przestępstwo motywowane uprzedzeniami sprawcy wobec osoby bądź grupy osób z powodu ich przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu bezwyznaniowości. Każde z nich stanowi odrębne przestępstwo (np. groźba, pobicie, publiczne znieważenie), jest karalne i jest ścigane z urzędu (patrz punkt 2.2.).

Dlatego ważne jest, by dokonując zgłoszenia o przestępstwie, wyraźnie poinformować organy ścigania, z czym miało związek dane przestępstwo, np. z kolorem skóry, pochodzeniem albo religią pokrzywdzonego. Pozwoli to na prawidłową kwalifikację prawną popełnionego przestępstwa, dzięki czemu sprawcy będą odpowiadać za popełnienie przestępstwa z nienawiści, a nie np. za „zwykłe” pobicie. Będzie to miało wpływ na adekwatne (surowsze) potraktowanie przestępcy.

¹ lub radcę prawnego od lipca 2015 r.

2.6. Jeśli zostałeś oskarżony

Jeśli jesteś podejrzany albo oskarżony o popełnienie przestępstwa i jeśli nie władasz w wystarczającym stopniu językiem polskim, masz prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza. Oznacza to, że tłumacz musi zostać wezwany do wszystkich czynności z Twoim udziałem (np. przesłuchanie), a postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie muszą zostać doręczone Ci wraz z ich tłumaczeniem. Jeżeli orzeczenie kończące postępowanie nie podlega zaskarżeniu, można poprzestać – za Twoją zgodą – na ogłoszeniu przetłumaczonego orzeczenia.

Jeśli nie stać Cię na pokrycie kosztów obrońcy z wyboru, masz również prawo wystąpić do sądu o przyznanie obrońcy z urzędu, jeżeli wykażesz, że nie jesteś w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

3. Ochrona przed dyskryminacją

3.1. Czym jest dyskryminacja?

Dyskryminacja to nieuzasadnione obiektywnymi przyczynami różnicowanie Twojej sytuacji albo praw, nierówne, niesprawiedliwe traktowanie w porównaniu do innych osób znajdujących się w podobnej sytuacji, ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię lub wyznanie, światopogląd, poglądy polityczne, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną, stan cywilny oraz rodzinny. Przykładowo, jedna osoba jest gorzej wynagradzana przez pracodawcę niż inni jego pracownicy, a ma ona takie same jak oni obowiązki pracownicze, kompetencje, staż pracy etc. Dyskryminacja to także odmowa lub utrudnianie danej osobie dostępu do pracy, edukacji, usług czy innych dóbr społecznych. W przypadkach wymienionych powyżej mamy do czynienia z dyskryminacją bezpośrednią.

Przykładem dyskryminacji są: żarty na temat religii, narodowości, przynależności etnicznej pracownika, szkolenie tylko młodych lub tylko starszych pracowników, żądanie od kobiet podpisania deklaracji, że nie zajdą w ciążę lub nie wyjdą za mąż, zwolnienie osoby homoseksualnej z powodu jej orientacji.

Istnieje jednak jeszcze dyskryminacja pośrednia – mamy z nią do czynienia wówczas, gdy pozornie neutralne warunki, kryteria lub praktyki będą w efekcie niekorzystne dla danej osoby lub grupy. Chodzi tu o kryteria, które nie są obiektywnie uzasadnione. Przykładowo, za uzasadnione można uznać kryterium wieku przy wydawaniu prawa jazdy (wydawanie go tylko osobom pełnoletnim), a za nieuzasadnione kryterium własności (wydawanie prawa jazdy tylko osobom, które posiadają własny samochód).

**Dyskryminacja jest
zabroniona przez prawo
polskie i Unii Europejskiej.**

Wszyscy są wobec prawa równi i mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Każde takie działanie stanowi naruszenie zasady równego traktowania i jest naruszeniem podstawowych praw i wolności człowieka.

Z praw i wolności zagwarantowanych w Konstytucji RP może korzystać każdy, kto przebywa w Polsce. Mogą istnieć wyjątki od tej zasady odnoszące się do cudzoziemców, lecz muszą one zostać określone w ustawie, np. dostęp do rynku pracy.

3.2. Dyskryminacja w pracy

Kodeks pracy wprowadza wyraźny zakaz dyskryminacji bezpośredniej i pośredniej w zatrudnieniu ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także ze względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin.

Jako jeden z przejawów dyskryminacji Kodeks pracy wymienia molestowanie, to znaczy zachowanie, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności albo poniżenie lub upokorzenie pracownika oraz nieakceptowane zachowania o charakterze seksualnym, czyli molestowanie seksualne.

Naruszeniem zasady równego traktowania w zatrudnieniu jest różnicowanie przez pracodawcę sytuacji pracownika z jednej lub kilku wyżej wymienionych przyczyn, którego skutkiem jest między innymi odmowa nawiązania lub rozwiązanie stosunku pracy, niekorzystne ukształtowanie wynagrodzenia za pracę lub innych warunków zatrudnienia, pominięcie przy awansowaniu lub przyznawaniu innych świadczeń związanych z pracą – chyba że pracodawca udowodni, że kierował się obiektywnymi powodami.

Od zasady tej istnieją pewne wyjątki. Dyskryminacji nie stanowią działania pracodawcy polegające np. na odmowie zatrudnienia z wymienionych przyczyn, jeżeli jest to uzasadnione ze względu na rodzaj pracy, warunki jej wykonywania lub wymagania zawodowe stawiane pracownikom, a także na stosowaniu środków różnicujących sytuację prawną pracownika ze względu na ochronę rodzicielstwa, wiek lub niepełnosprawność pracownika.

Zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie narusza też dyskryminacja pozytywna, czyli różnicowanie w celu wyrównywania szans osób/grup znajdujących się w gorszej sytuacji. Dyskryminacją nie jest różnicowanie pracowników ze względu na religię, jeżeli w związku z rodzajem i charakterem danej pracy wyznanie pracownika stanowi istotne, uzasadnione i usprawiedliwione wymaganie zawodowe.

Ponadto, każdy pracownik ma prawo do jednakowego wynagrodzenia za jednakową pracę lub za pracę o jednakowej wartości, to znaczy wymagającą porównywalnych kwalifikacji zawodowych oraz porównywalnych odpowiedzialności i wysiłku.

3.3. Dyskryminacja w innych dziedzinach życia

Zakazana jest dyskryminacja ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne lub narodowość w zakresie:

- ➔ dostępu i warunków korzystania z zabezpieczenia społecznego, usług, w tym usług mieszkaniowych, rzeczy oraz nabywania praw lub energii, jeżeli są one oferowane publicznie,
- ➔ dostępu do opieki zdrowotnej oraz oświaty i szkolnictwa wyższego.

Zakazana jest również dyskryminacja ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną w zakresie:

- ➔ podejmowania kształcenia zawodowego, w tym doksztalcania, doskonalenia, przekwalifikowania zawodowego oraz praktyk zawodowych,
- ➔ wykonywania działalności gospodarczej lub zawodowej, w tym w szczególności w ramach stosunku pracy albo pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej,
- ➔ przystępowania i działania w związkach zawodowych, organizacjach pracodawców oraz samorządach zawodowych, a także korzystania z uprawnień przysługujących członkom tych organizacji,
- ➔ dostępu i warunków korzystania z instrumentów rynku pracy i usług rynku.

Ograniczenie zasady równego traktowania jest możliwe ze względu na kwestie dotyczące bezpieczeństwa publicznego i porządku, ochrony zdrowia lub ochrony wolności i praw innych osób oraz zapobiegania działaniom karalnym.

W jaki sposób możesz dochodzić swoich praw?

Jeśli w Twojej sprawie pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, masz prawo do odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę. Co ważne, skorzystanie przez Ciebie z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania nie może stanowić przyczyny uzasadniającej rozwiązanie stosunku pracy.

Masz możliwość skorzystania z mediacji, która jest sposobem polubownego załatwienia sprawy. Odszkodowania można też dochodzić na drodze sądowej, kierując do sądu pismo (zwane pozwem) przeciwko pracodawcy. Pozew należy skierować do sądu odpowiedniego ze względu na miejsce zamieszkania pracodawcy (jeśli jest osobą fizyczną), siedzibę firmy (gdy jest osobą prawną, np. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością) lub do sądu, w którego okręgu praca była lub jest wykonywana.

Sprawy dotyczące dyskryminacji w zatrudnieniu rozpatrywane są przez wydziały pracy w sądach rejonowych (sądy pracy). Od wyroku sądu rejonowego przysługuje apelacja do sądu okręgowego. W postępowaniu przed sądem możesz występować sam lub możesz być reprezentowany przez pełnomocnika, którym może być nie tylko adwokat, ale również najbliższe osoby (rodzice, małżonek, rodzeństwo, dzieci – także adoptowane, wnukowie) oraz współuczestnik sporu, przedstawiciel związku zawodowego, inspektor pracy albo pracownik zakładu pracy, w którym byłeś lub jesteś zatrudniony.

By uzyskać prawo do odszkodowania, w czasie trwania postępowania musisz przedstawić dowody na to, że byłeś dyskryminowany, np. wskazać imię, nazwisko, adresy świadków, dokumenty.

Twój pracodawca w postępowaniu sądowym musi wykazać, że nie stosował wobec Ciebie dyskryminacji, to znaczy nie różnicował Twojej sytuacji ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także ze względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin.

Problemy związane z dyskryminacją w pracy można również zgłosić Państwowej Inspekcji Pracy, która jest organem nadzoru i kontroli przestrzegania prawa pracy. Okręgowe Inspektoraty Pracy udzielają bezpłatnych porad prawnych z zakresu prawa pracy, a także specjalistycznych porad telefonicznych dotyczących dyskryminacji. Dane kontaktowe są dostępne na stronie internetowej Państwowej Inspekcji Pracy (www.pip.gov.pl). Jeśli nie masz pieniędzy na adwokata lub radcę prawnego, możesz poprosić sąd o zwolnienie z kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika.

Niektóre przejawy dyskryminacji stanowią zgodnie z polskim prawem przestępstwo i są w związku z tym ścigane w postępowaniu karnym. Ponadto, można dochodzić swoich praw w postępowaniu cywilnym według ogólnej zasady, zgodnie z którą każda osoba, której dobro osobiste zostało naruszone, może żądać odszkodowania lub zadośćuczynienia za poniesioną szkodę lub krzywdę, a także żądać naprawienia szkody przez osobę, która ją z własnej winy wyrządziła. Sądem pierwszej instancji jest sąd rejonowy, a sądem odwoławczym – sąd okręgowy. Za wyjątkiem sytuacji, gdy wartość przedmiotu sporu przekracza 75 000 zł. Wówczas sądem pierwszej instancji jest sąd okręgowy, a sądem odwoławczym – sąd apelacyjny.

4. Skarga do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

4.1. Co to jest Europejski Trybunał Praw Człowieka i czym się zajmuje?

Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) jest międzynarodowym sądem działającym w ramach systemu Rady Europy – organizacji międzynarodowej. Siedziba Trybunału mieści się w Strasburgu we Francji. Zadaniem Trybunału jest zapewnienie przestrzegania postanowień Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, zwanej Europejską Konwencją Praw Człowieka (EKPC), oraz jej Protokołów przez państwa będące jej stronami. Zadanie to jest realizowane przede wszystkim przez rozpatrywanie indywidualnych skarg dotyczących naruszeń praw i wolności zapisanych w Konwencji i jej Protokołach.

4.2. Kto może złożyć skargę do ETPC?

Skargę do ETPC może złożyć każdy, grupa osób, a także osoba prawna, która uważa, że jej prawa zawarte w Konwencji lub w dołączonych do niej Protokołach zostały naruszone przez państwo będące ich stroną. Oznacza to, że również cudzoziemiec niebędący obywatelem jednego z państw będących stronami Konwencji może złożyć skargę na naruszenie jego praw lub wolności przez państwo polskie.

4.3. Czego może dotyczyć skarga do ETPC?

Skarga może dotyczyć wyłącznie działania lub zaniechania władz państwowych, np. organów administracji, sądów czy funkcjonariuszy policji, a nie naruszeń prawa danej osoby popełnionych przez inne osoby albo instytucje prywatne. Ponadto, Trybunał bada wyłącznie sprawy dotyczące naruszeń praw i wolności zagwarantowanych w ETPC i jej Protokołach. Są to między innymi prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, prawo do rzetelnego procesu sądowego, prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, wolność myśli, sumienia i wyznania, wyrażania opinii, zgromadzania i stowarzyszania się, prawo do skutecznego środka odwoławczego, prawo do poszanowania mienia, zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej, zakaz dyskryminacji w korzystaniu z wolności i praw wymienionych w Konwencji, zakaz zbiorowego wydalania cudzoziemców.

4.4. Jakie warunki formalne musi spełniać skarga do ETPC?

A) Wymóg wyczerpania krajowych środków odwoławczych

Trybunał może rozpatrywać sprawę dopiero wówczas, gdy skorzystałeś z odpowiednich środków odwoławczych przewidzianych w prawie polskim. Oznacza to, że przed skierowaniem sprawy do ETPC należy wnieść: apelację i skargę kasacyjną (jeśli przysługuje) w sprawach cywilnych, apelację i kasację (jeśli przysługuje) w sprawach karnych, odwołanie do organu drugiej instancji, skargę do wojewódzkiego sądu administracyjnego oraz skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawach administracyjnych.

Jeśli złożysz skargę przed wyczerpaniem drogi krajowej, zostanie ona odrzucona i uznana za niedopuszczalną.

B) Termin

Skarga musi zostać wniesiona w ciągu sześciu miesięcy² od daty podjęcia przez organy krajowe ostatecznej decyzji w sprawie. Od tej zasady nie ma żadnych wyjątków, a terminu nie można przywrócić.

² UWAGA! Zmiana przepisów w tym zakresie: termin na wniesienie skargi zostanie skrócony – do 4 miesięcy.

C) Sprawa nie była rozpatrywana przez ETPC lub inny sąd międzynarodowy

Sprawa nie może być co do istoty identyczna ze sprawą już rozpatrzoną przez Trybunał lub ze sprawą, która została poddana innej międzynarodowej procedurze dochodzenia lub rozstrzygnięcia, jeśli skarga nie zawiera nowych, istotnych informacji. Jeżeli którykolwiek z wymogów formalnych nie zostanie spełniony, Trybunał odrzuci skargę, uznając ją za niedopuszczalną. Decyzji Trybunału nie można zaskarżyć.

4.5. W jaki sposób wnieść skargę?

Skargę można sporządzić samemu albo z pomocą pełnomocnika, a jej złożenie jest wolne od opłat. Należy w niej przedstawić najistotniejsze fakty i zarzuty oraz wskazać, które prawa lub wolności zostały naruszone. Skarga musi być podpisana. Należy ją złożyć na oficjalnym formularzu, do którego trzeba dołączyć kserokopie istotnych dla sprawy decyzji i orzeczeń sądowych oraz przesłać pocztą bezpośrednio na adres ETPC. Skarga może być sporządzona w każdym języku państw będących stronami Konwencji, a więc po polsku, ale też np. po rosyjsku, ukraińsku albo ormiańsku.

4.6. Jak wygląda postępowanie przed Trybunałem?

Jeżeli ETPC uzna, że skarga spełnia wszystkie wymogi formalne, przesyła ją rządowi, którego działania lub zaniechania dotyczy skarga, z prośbą o ustosunkowanie się do zarzutów postawionych w skardze. Jest to tzw. etap zakomunikowania skargi. Na tym etapie postępowanie zaczyna się toczyć w jednym z oficjalnych języków Trybunału, to znaczy po angielsku lub francusku, i co do zasady skarżący powinien komunikować się z ETPC tylko w jednym z tych języków, chyba że Prezes

Wielkiej Izby Trybunału lub Izba zezwoli na kontynuowanie postępowania przez stronę w języku, w którym skarga została złożona.

Na tym etapie musisz ustanowić pełnomocnika (adwokata, radcę prawnego), który będzie Cię reprezentować przed Trybunałem. Jeżeli nie posiadasz wystarczających środków na pokrycie całości lub części kosztów postępowania, Prezes właściwej Izby Trybunału może przyznać, na wniosek Twój lub z urzędu, bezpłatną pomoc prawną. Jeśli Trybunał stwierdzi, że doszło do naruszenia Konwencji lub jej Protokołów przez państwo, wydaje wyrok stwierdzający naruszenie i przyznający tzw. słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie. Jest to pewna suma pieniędzy, która ma zrekompensować poniesioną w wyniku naruszenia prawa stratę. Ponieważ ETPC nie jest kolejną instancją odwoławczą, nie może zmienić ani uchylić decyzji lub wyroku władz krajowych. Nie może również zmienić przepisu prawa będącego podstawą wydania naruszającej prawa człowieka decyzji. Za egzekwowanie wyroków ETPC odpowiada Komitet Ministrów Rady Europy.

5. Rzecznik Praw Obywatelskich

5.1. Kim jest Rzecznik Praw Obywatelskich i czym się zajmuje?

Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO) jest organem ochrony prawnej, niezawisłym w swojej działalności i niezależnym od innych organów państwowych. Zadaniem Rzecznika jest stanie na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP oraz w innych obowiązujących w Polsce aktach prawnych. W podjętych sprawach Rzecznik bada, czy wskutek działania lub jego braku, czyli zaniechania, organów, organizacji i instytucji obowiązanych do przestrzegania i realizacji wolności i praw człowieka i obywatela nie nastąpiło naruszenie prawa lub zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej. Rzecznika w realizacji powierzonych mu zadań wspomagają jego zastępcy, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, a także trzech Pełnomocników Terenowych: w Gdańsku, Katowicach i Wrocławiu.

5.2. Czy możesz uzyskać pomoc od RPO?

Do Rzecznika może zwrócić się każdy, kto przebywa w Polsce. W Biurze Rzecznika sprawami cudzoziemców zajmuje się Zespół Prawa Administracyjnego i Gospodarczego. W zakres jego kompetencji wchodzi między innymi sprawy dotyczące:

- obywatelstwa polskiego, Karty Polaka oraz repatriacji,
- ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych,
- ochrony praw cudzoziemców, ochrony praw uchodźców, obsługi ruchu granicznego i kontroli granicznej.

5.3. Jak złożyć wniosek do RPO i co powinien on zawierać?

Wniosek do Rzecznika możesz złożyć we własnym imieniu albo w imieniu innej osoby, której prawa zostały naruszone. Wniosek nie wymaga zachowania szczególnej formy, ale musi zawierać podstawowe informacje, które pozwolą Rzecznikowi na zapoznanie się ze zgłaszanym problemem. Są to:

- Twoje imię i nazwisko oraz osoby, której wolności i praw sprawa dotyczy – wnioski anonimowe nie są rozpatrywane,
- adres korespondencyjny,
- określenie przedmiotu sprawy – czego dotyczy sprawa, jakie wolności i prawa zostały naruszone oraz w jaki sposób,
- kopie dokumentów potwierdzających przedstawione okoliczności.

Wniosek jest wolny od opłat.

Wniosek do Rzecznika Praw Obywatelskich może zostać złożony:

- pisemnie,
- osobiście podczas przyjęć interesantów,
- za pomocą formularza elektronicznego,
- za pomocą poczty elektronicznej (biurorzecznika@brpo.gov.pl),
- za pomocą elektronicznej skrzynki podawczej – ePUAP.

5.4. W jaki sposób działa RPO?

Rzecznik zapoznaje się z każdym skierowanym do niego wnioskiem, a następnie decyduje, czy zajmie się daną sprawą. RPO może również nie podjąć sprawy, poprzestać na wskazaniu wnioskodawcy przysługujących mu środków działania albo przekazać sprawę według właściwości odpowiedniemu organowi. O swojej decyzji Rzecznik zawiadamia Cię i osobę, której sprawa dotyczy. Przepisy nie określają terminu, w jakim Rzecznik powinien udzielić odpowiedzi. Od odmowy przyjęcia przez Rzecznika danej sprawy nie przysługuje żaden środek odwoławczy. W przypadku podjęcia sprawy Rzecznik sprawdza fakty przedstawione we wniosku. RPO może samodzielnie prowadzić postępowanie albo zwrócić się o zbadanie sprawy do odpowiednich organów, może również zbadać sprawę na miejscu oraz zażądać akt sprawy lub informacji o jej stanie od każdej instytucji. Po zbadaniu sprawy Rzecznik może uznać, że w danej sprawie nie doszło do naruszenia praw i wolności. Natomiast w razie stwierdzenia, że prawa i wolności zostały naruszone, Rzecznik może skierować wystąpienie do właściwego organu, organizacji lub instytucji, w których działalności takie naruszenie nastąpiło lub do organu wobec nich nadrzędnego. W wystąpieniu Rzecznik formułuje opinie i wnioski co do sposobu załatwienia sprawy, a także może żądać wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub zastosowania sankcji służbowych. Instytucja, do której skierowane zostało wystąpienie, jest zobowiązana najpóźniej w ciągu 30 dni, poinformować Rzecznika o podjętych działaniach lub zajęтым stanowisku. RPO może również podejmować inne działania, np. wnieść kasację lub skargę kasacyjną do SN oraz skargę do WSA lub NSA, żądać wszczęcia postępowania w sprawie cywilnej lub administracyjnej albo wziąć udział w toczącym się już postępowaniu. Rzecznik może także wystąpić o zbadanie zgodności ustawy z Konstytucją RP albo z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej.

W każdym przypadku Rzecznik informuje wnioskodawcę o podjętych działaniach lub o stwierdzeniu, że nie doszło do naruszenia praw i wolności człowieka.

5.5. Czym nie zajmuje się RPO?

Należy pamiętać, że Rzecznik nie zastępuje właściwych instytucji (organów administracji, sądów etc.) w załatwianiu co do istoty spraw należących do ich kompetencji, w szczególności gdy postępowanie administracyjne albo sądowe jeszcze się nie zakończyło. RPO nie interweniuje też w spory między prywatnymi osobami, obszarem działania Rzecznika są bowiem naruszenia praw i wolności przez organy władzy publicznej.

Wniosek do RPO nie zastępuje normalnych środków odwoławczych, np. apelacji w postępowaniu karnym albo odwołania od negatywnej decyzji administracyjnej.

6. Rzecznik Praw Dziecka

6.1. Kim jest Rzecznik Praw Dziecka i czym się zajmuje?

Rzecznik Praw Dziecka (RPD) stoi na straży praw dziecka określonych w Konstytucji RP, Konwencji o prawach dziecka i innych przepisach prawa, a także działa na rzecz ochrony tych praw (w szczególności prawa do życia i ochrony zdrowia, prawa do wychowania w rodzinie, prawa do godziwych warunków socjalnych i prawa do nauki). Rzecznik podejmuje działania zmierzające do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem.

Za dziecko uważana jest każda istota ludzka od chwili poczęcia do osiągnięcia pełnoletności, to znaczy co do zasady do ukończenia 18. roku życia. Oznacza to, że również dzieci cudzoziemskie lub ich rodzice mogą zwracać się do Rzecznika o pomoc.

6.2. W jaki sposób mogę skontaktować się z Rzecznikiem Praw Dziecka?

By zwrócić się o pomoc do Rzecznika, możesz skontaktować się z Biurem RPD drogą listową, telefoniczną albo za pośrednictwem poczty elektronicznej. Sprawę można też zgłosić osobiście w Biurze. Ponadto, Rzecznik prowadzi Dziecięcy Telefon Zaufania (0 800 12 12 12 – numer bezpłatny z telefonów stacjonarnych). Powstał on z myślą o dzieciach, które mają problem, z którym nie potrafią sobie same poradzić, a nie wiedzą, do kogo mogą się zwrócić o pomoc. Mogą też z niego korzystać osoby dorosłe, które wiedzą o problemie dziecka i chciałyby go zgłosić.

6.3. W jaki sposób działa Rzecznik Praw Dziecka (RPD)?

Rzecznik podejmuje działania z własnej inicjatywy, biorąc pod uwagę napływające do niego informacje wskazujące na naruszenie praw lub dobra dziecka. W każdym przypadku RPD powiadamia osobę lub organizację, która zgłosiła informację o naruszeniu praw lub dobra dziecka, o zajęтым przez siebie stanowisku, a w przypadku podjęcia działania – o jego skutkach. Przepisy nie określają terminu, w którym RPD powinien udzielić Ci odpowiedzi, a także nie przewidują możliwości zaskarżenia stanowiska Rzecznika. Rzecznik może zbadać każdą sprawę na miejscu oraz żądać złożenia wyjaśnień, udzielenia informacji oraz udostępnienia akt od organów władzy publicznej, organizacji i innych instytucji. Mają one obowiązek współdziałać z Rzecznikiem i udzielać mu wszelkiej pomocy, informacji i wyjaśnień. Po zbadaniu sprawy Rzecznik może zwrócić się do właściwego organu, organizacji lub instytucji o podjęcie działań na rzecz dziecka z zakresu ich kompetencji. Mają one obowiązek poinformować RPD o podjętych działaniach lub zajęтым stanowisku najpóźniej w ciągu 30 dni. Ponadto, w razie stwierdzenia przez Rzecznika naruszenia przez wymienione instytucje praw lub dobra dziecka może on żądać wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub zastosowania sankcji służbowych.

Rzecznik zajmuje się indywidualnymi sprawami, jeżeli nie zostały one wcześniej rozwiązane we właściwy sposób, mimo wykorzystania dostępnych możliwości prawnych. Rzecznik nie zastępuje wyspecjalizowanych instytucji zajmujących się ochroną praw dziecka, lecz interweniuje w sytuacji, kiedy dotychczasowe procedury okazały się nieskuteczne bądź ich zaniechano.

ANEKS 1

Adresy Urzędów Wojewódzkich

Dolnośląski Urząd Wojewódzki

Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców

pl. Powstańców Warszawy 1 (parter)

50-951 Wrocław

- www.duw.pl/pl/obsluga-klienta/cudzoziemcy/kontakt
- telefony:
- legalizacja pobytu 71 340 66 55, 71 340 67 02
- odbiór karty pobytu 71 340 64 58
- odbiór zaproszenia 71 340 69 53
- zezwolenia na pracę 71 340 69 23, 71 340 69 37

Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki

ul. Jagiellońska 3

85-950 Bydgoszcz

Oddział Legalizacji Pobytu Cudzoziemców

(budynek B wejście od ul. Konarskiego 1, piętro VI, pok. 62)

- tel. 52 349 72 40
- www.bydgoszcz.uw.gov.pl/pl/wydzial-spraw-obywatelskich-i-cudzoziemcow.html
- e-mail: cudzoziemiec@bydgoszcz.uw.gov.pl

Lubelski Urząd Wojewódzki

Oddział ds. Cudzoziemców

ul. Spokojna 4

20-914 Lublin

 www.lublin.uw.gov.pl

 tel. 81 74 24 732

fax 81 74 24 432

e-mail: wsoc@lublin.uw.gov.pl

Lubuski Urząd Wojewódzki

ul. Jagiellończyka 8

66-400 Gorzów Wielkopolski

 www.lubuskie.uw.gov.pl

Centrala Urzędu: tel. 95 711 56 00

 tel. 95 711 53 05

fax 95 711 53 28

e-mail: obywatelskie.cudzoziemcy@lubuskie.uw.gov.pl

Łódzki Urząd Wojewódzki

Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców

ul. Piotrkowska 103

90-425 Łódź

 Infolinia Urzędu: tel. 42 664 17 00

 tel.: 42 664 17 04, 42 664 17 01, 42 664 17 02

fax 42 664 17 03

e-mail: SO@lodz.uw.gov.pl

Małopolski Urząd Wojewódzki

Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców

Oddział ds. Cudzoziemców

ul. Przy Rondzie 6

(parter, sala obsługi cudzoziemców)

Kraków

 www.malopolska.uw.gov.pl

 tel. 12 39 21 804

fax 12 42 23 019

e-mail: wo@malopolska.uw.gov.pl

Mazowiecki Urząd Wojewódzki **Wydział Spraw Cudzoziemców**

ul. Długa 5

00-263 Warszawa

www.mazowsze.uw.gov.pl

tel.: 22 695 67 70, 22 695 67 73

e-mail: legalizacjapobytu@mazowieckie.pl

Opolski Urząd Wojewódzki

ul. Piastowska 14

45-082 Opole

www.opole.uw.gov.pl

Biuro Obsługi Klienta: tel. 77 45 24 125

tel. 77 45 24 705

fax 77 45 24 478

Podkarpacki Urząd Wojewódzki

ul. Grunwaldzka 15

35-959 Rzeszów

www.rzeszow.uw.gov.pl

tel. 17 867 10 00

Podlaski Urząd Wojewódzki

ul. Mickiewicza 3

15-213 Białystok

www.bialystok.uw.gov.pl

tel.: 85 743 93 15, 85 743 92 31

Pomorski Urząd Wojewódzki

ul. Okopowa 21/27
(wejście od strony ul. Rzeźnickiej)
80-958 Gdańsk

- www.uw.gda.pl
- Informacja telefoniczna Urzędu w sprawach legalizacji pobytu:
58 30 77 121, 58 30 77 176, 58 30 77 420,
58 30 77 421, 58 30 77 424, 58 30 77 464
- Informacja telefoniczna Urzędu w sprawach legalizacji zatrudnienia: 58 30 77 466, 58 30 77 603
- Sekretariat Oddziału ds. Cudzoziemców (pok. 11)
- tel. 58 30 77 427
fax 58 30 77 214
e-mail: wsom_cudzoziemcy@gdansk.uw.gov.pl

Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach

ul. Jagiellońska 25
40-032 Katowice

- Sekretariat Wydziału (pok. 327)
- tel.: 32 20 77 328, 32 20 77 400
fax 32 20 77 327
e-mail: wsoim@katowice.uw.gov.pl

Świętokrzyski Urząd Wojewódzki

- www.kielce.uw.gov.pl

Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców

Oddział ds. Cudzoziemców

al. IX Wieków Kielc 3
25-516 Kielce

- www.kielce.uw.gov.pl/pl/obsługa-klienta/cudzoziemcy
- tel.: 41 342 15 02, 41 342 15 70
fax 41 342 14 66

Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki

al. Marsz. J. Piłsudskiego 7/9

10-575 Olsztyn

www.uw.olsztyn.pl

Centrala Urzędu: tel. 89 52-32-200

fax ogólny: 89 527 74 47

e mail: info@uw.olsztyn.pl

Punkt Obsługi Klienta: tel.: 89 52 32 444, 89 52 32 333

Wielkopolski Urząd Wojewódzki

Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców

pl. Wolności 17 (piętro XVI)

61-739 Poznań

www.poznan.uw.gov.pl

tel. 61 854 17 21

fax 61 854 18 43

e-mail: so@poznan.uw.gov.pl

Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki

Wały Chrobrego 4

70-502 Szczecin

www.szczecin.uw.gov.pl

Informacja (sprawy cudzoziemców):

tel. 91 43 03 728, 91 43 03 500

ANEKS 2

Instytucje i organizacje pomagające cudzoziemcom

Biuro Rzecznika Praw Dziecka

ul. Przemysłowa 30/32

00-4506 Warszawa

→ tel. 22 583 66 00

e-mail: rpd@brpd.gov.pl

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

al. Solidarności 77

00-090 Warszawa

→ tel. 22 55 17 700

e-mail: rzecznik@rpo.gov.pl

Caritas

ul. Skwer kard. Stefana Wyszyńskiego 9
01-015 Warszawa

tel. 22 334 85 00

e-mail: caritas@caritas.pl

Centrum Kultury Afrykańskiej Motema Africa

ul. Dzika 6 m. 256
00-172 Warszawa

tel.: 511 260 745 lub 0033 770 684 314

e-mail: afrikana2006@yahoo.fr

Centrum Pomocy Prawnej im. H. Nieć

ul. Krowoderska 11/7
31-141 Kraków

www.pomocprawna.org

tel. 12 633 72 23

fax 12 423 32 77

e-mail: biuro@pomocprawna.org

Fundacja Afryka Inaczej

tel. 883 348 287

fax 22 203 51 58

Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa

ul. F. Chopina 14/70
20-023 Lublin

www.fipp.org.pl

tel. 81 743 68 05

e-mail: fundacja@fipp.org.pl

Fundacja „Ocalenie”

ul. Koszykowa 24 lok. 1 (piętro I)

00-553 Warszawa

 www.ocalenie.org.pl

 tel. 22 828 04 64

fax 22 828 50 54

e-mail: fundacja@fundacjaocalenie.org.pl

Fundacja Ormiańska KZKO

ul. Broniewskiego 54/83

01-716 Warszawa

 www.fundacjaormianska.pl

 tel. 696 586 108

e-mail: marta@fundacjaormianska.pl,

sekretariat@fundacjaormianska.pl

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

ul. Zgoda 11

00-018 Warszawa

 www.hfhr.pl, programy.hfhr.pl/uchodzczy

 tel. 22 556 44 66

e-mail: refugees@hfhr.org.pl

IOM Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji

ul. Mariensztat 8

00-302 Warszawa

 www.iom.pl

 tel. 22 538 91 69

e-mail: iomwarsaw@iom.int

Ośrodek Migranta Fu Shenfu

ul. Ostrobramska 98

04-118 Warszawa

 tel. 22 610 02 52

e-mail: osrodek@migrant.pl

Polska Akcja Humanitarna

ul. Szpitalna 5 lok. 3

00-031 Warszawa

tel. 22 828 88 82

e-mail: pah@pah.org.p

Polski Czerwony Krzyż

ul. Mokotowska 14

00-561 Warszawa

www.pck.org.pl

Centrala telefoniczna: 22 326 12 00

tel. 22 326 12 00

Sekretariat: info@pck.org.pl, zarzad.glowny@pck.org.pl,
head.office@pck.org.pl

tel. 22 326 12 86

fax 22 628 41 68

Polskie Forum Migracyjne

ul. Orła Białego 44 a

05-080 Izabelin

tel. 605 888 753

e-mail: info@forummigracyjne.org

Polsko-Sudańskie Stowarzyszenie na rzecz Współpracy i Przyjaźni Nil-Wisła

ul. Zwycięzców 19

03-936 Warszawa

e-mail: nil-wisla@o2.pl

Stowarzyszenie Interwencji Prawnej

ul. Siedmiogrodzka 5

01-204 Warszawa

tel. 22 621 51 65

e-mail: interwencja@interwencjaprawna.pl

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Wietnamczyków w Polsce

ul. Marszałkowska 45
00-648 Warszawa

Uniwersytecka Poradnia Prawna Uniwersytetu Jagiellońskiego Seksja Praw Człowieka

al. Zygmunta Krasińskiego 18
30-101 Kraków

tel. 12 430 19 97

www.law.uj.edu.pl/poradnia

Fundacja Rozwoju Oprócz Granic (Frog)

ul. Mazowiecka 12 lok. 24 (1 piętro)
00-048 Warszawa

www.frog.org.pl

tel.: 22 403 78 72, 517 459 418

e-mail: biuro@frog.org.pl

Stowarzyszenie Wolnego Słowa

ul. Marszałkowska 7
00-626 Warszawa

www.sws.org.pl

tel., fax 22 405 66 30

e-mail: sws@sws.org.pl

Bibliografia

Najważniejsze akty prawne

- ➔ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej
- ➔ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy
- ➔ Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania

Strony internetowe wykorzystane do stworzenia tej publikacji

- ➔ Mazowiecki Urząd Wojewódzki: www.mazowieckie.pl
- ➔ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej: www.mpips.gov.pl
- ➔ Ministerstwo Sprawiedliwości: www.ms.gov.pl
- ➔ Państwowa Inspekcja Pracy: www.pip.gov.pl
- ➔ Rzecznik Praw Obywatelskich: www.rpo.gov.pl
- ➔ Rzecznik Praw Dziecka: www.brpd.gov.pl
- ➔ Urząd do Spraw Cudzoziemców: www.udsc.gov.pl
- ➔ Europejski Trybunał Praw Człowieka: www.echr.coe.int
- ➔ Rada Europy: <http://hub.coe.int>
- ➔ www.pokrzywdzeni.gov.pl
- ➔ www.prezydent.pl

Publikacje

- ➔ Witold Klaus, Katarzyna Wencel, „Dyskryminacja cudzoziemców w Polsce. Diagnoza sytuacji”, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej – Analizy, Raporty, Ekspertyzy, nr 7/2008.
- ➔ Ministerstwo Sprawiedliwości, „Sądy w Polsce. Jakże są ich rodzaje? Jakże sprawy rozpatrują?”, sierpień 2004.
- ➔ Katarzyna Łakoma, „Praktyczne wskazówki dotyczące wnoszenia skarg do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu”, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2007.

Niniejsza publikacja powstała w ramach projektu „Dać radę w Polsce. Informacja i pomoc prawna dla migrantów” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich i budżetu państwa.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka została utworzona w 1989 r. przez działających wcześniej w podziemiu członków Komitetu Helsińskiego w Polsce i obecnie jest jedną z największych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka w Polsce. Jej działalność obejmuje takie obszary, jak: monitoring i badania dotyczące przestrzegania praw człowieka, litygacja strategiczna, edukacja z zakresu praw człowieka prowadzona w kraju i za granicą oraz pomoc prawna świadczona obywatelom Polski i cudzoziemcom. Fundacja współpracuje z międzynarodowymi instytucjami zajmującymi się prawami człowieka, od 2007 roku ma status konsultacyjny przy Radzie Społeczno-Gospodarczej ONZ (ECOSOC).

Program Pomocy Prawnej dla Uchodźców i Migrantów powstał w 1992 r. Do podstawowych zadań Programu należy udzielanie bezpłatnych porad prawnych cudzoziemcom zgłaszającym się do Fundacji oraz podejmowanie interwencji i działań litygacyjnych. W zakres działalności Programu wchodzi również monitorowanie przestrzegania praw cudzoziemców, przygotowywanie opinii na temat projektów aktów legislacyjnych dotyczących migracji oraz prowadzenie działalności informacyjno-szkoleniowej na temat praw przysługujących cudzoziemcom.

Publikacja jest dofinansowana przez Open Society Foundations.

Niniejsza publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie i nie jest przeznaczona do sprzedaży.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich oraz z budżetu państwa.